

PAWEŁ GLUGLA

**BISKUP KIELECKI CZESŁAW KACZMAREK (1895–1963)
W WYBRANYCH DOKUMENTACH MIECHOWSKIEGO
APARATU BEZPIECZEŃSTWA Z 1961 ROKU**

W 1938 roku papież Pius XI mianował prałata Kapituły Płockiej, ks. dra Czesława Kaczmarka biskupem ordynariuszem kieleckim¹. Diecezja kielecka liczyła wówczas 229 parafii, 336 kapłanów, 869 tys. wiernych. Tak przed wybuchem drugiej wojny światowej tak charakteryzowano biskupa na łamach świeckiej prasy: „Ks. Biskup Kaczmarek to przede wszystkim człowiek silnej woli. Wola silna, niezłomna”². 14 października 1938 roku biskup Kaczmarek wydał swój pierwszy programowy list pasterski. Po drugiej wojnie światowej każdy jego list, okólnik, trafiał również w ręce bezpieki i partii. Często duchowieństwu zabraniano czytać listów biskupich wiernym.

Z biskupiego biogramu

O biskupie Czesławie Kaczmarmku powstało wiele publikacji³. Ten bezkompromisowy ordynariusz kielecki był w centrum zainteresowania aparatu bez-

MGR PAWEŁ GLUGLA, doktorant historii Uniwersytetu Rzeszowskiego. W kręgu jego zainteresowań obok historii lokalnej, dziejów kresów, historii Kościoła, zwłaszcza zgromadzeń wincentyńskich i przedwojennych polskich kapelanii wojskowych, znajduje się także działalność aparatu represji w powojennej Polsce. Kontakt: pawelg64@op.pl

1. Zob. *Ingres Arcypasterza zbliża się...*, „Gazeta Tygodniowa”, R. 9:1938, nr 34, s. 397–398.
2. *Sylwetka Arcypasterza*, „Gazeta Tygodniowa”, R. 9:1938, nr 34, s. 400.
3. Przykładowo wymienić można prace: ks. J. Śledzianowskiego, *Ksiądz Czesław Kaczmarek – biskup kielecki 1895–1963*, Kielce 1991, 2008 i 2009; tenże, *Biskup Czesław Kaczmarek w pamięci duchowień-*

pieczeństwa od zakończenia drugiej wojny światowej aż do swojej śmierci. Pozostała w tym zakresie bogata spuścizna zdeponowana między innymi w archiwach Instytutu Pamięci Narodowej⁴.

Czesław Kaczmarek, późniejszy biskup diecezji kieleckiej, urodził się 16 kwietnia 1895 roku we wsi Lisewo Małe w powiecie Sierpc, na północno-zachodnim Mazowszu w diecezji płockiej, z rodziców Józefa i Franciszki Bronisławy. W 1914 roku ukończył – o czym się nie wspomina – Seminarium Nauczycielskie⁵. Święcenia kapłańskie przyjął z rąk biskupa płockiego Juliana Nowowiejskiego 20 sierpnia 1922 roku w Nasielsku. Wyświęcony wcześniej, gdyż od jesieni tego roku rozpoczął studia w Lille we Francji, w Instytucie Nauk Społecznych i Politycznych Wydziału Prawa tamtejszego uniwersytetu. Tam też obronił doktorat 8 grudnia 1927 roku. Każdą niedzielę we Francji poświęcał pracy duszpasterskiej wśród polskiej emigracji. Pod koniec pobytu w tym kraju był proboszczem parafii św. Barbary⁶ w Bruay-en-Artois⁷, do której należało ponad 15 tys. górników narodowości polskiej, wraz z rodzinami. Studiował też socjologię na Sorbonie. 1 lipca 1928 roku, po powrocie do Polski, otrzymał od ordynariusza płockiego nominację na sekretarza generalnego Związku Młodzieży Polskiej Męskiej, który na terenie diecezji płockiej zrzeszał 51 stowarzyszeń. W sierpniu 1932 roku został mianowany dyrektorem Diecezjalnego Instytutu Akcji Katolickiej w Płocku. Biskupem kieleckim został 24 maja 1938 roku, zaś święcenia biskupie przyjął w katedrze kieleckiej w niedzielę 4 września 1938, z rąk nuncjusza apostolskiego abpa Filipa Cortezi⁸ i współkonsekratorów: biskupa łuckiego Adolfa Szelażka i biskupa pomocniczego z Płocka, Leona Wetmańskiego⁹.

stwa diecezji kieleckiej, Kielce 1989; ks. D. Wojciechowski, *Ks. dr Czesław Kaczmarek (1895–1963) Biskup Kielecki (1938–1963) Pasterz i Męczennik*, Kielce 2008; tenże, *Biskup Czesław Kaczmarek (1895–1938–1963)*, Kielce 2003; *Omnia pro Christo rege*, red. P. Tkaczyk, Kielce 2008; *Wokół procesu biskupa kieleckiego Czesława Kaczmarka*, oprac. T. Domański, D. Kozieł, Kielce 2012.

4. Zob. Tabela nr 1: Biskup Czesław Kaczmarek w zasobach IPN.
5. Zob. *Z niwy kościelnej i duszpasterskiej. Nowy Biskup Ordynariusz diecezji kieleckiej*, „Wiadomości Archidiecezjalne Wileńskie”, R. 12:1938, nr 11, s. 174.
6. W maju 1921 r. powstała rzymskokatolicka parafia polska w Bruay, a w 1931 r. poświęcono nową kaplicę. W latach 50. XX w. Polacy wzniesli Dom Polski. Było to możliwe dzięki Polskiej Misji Katolickiej (PMK). Wielka rola w tym Chrystusowców. W Bruay przebywało ok. 70% polskich emigrantów, stąd nazwano go polskim Rzymem.
7. Bruay-la-Buissière to miejscowość i gmina we Francji, w regionie Hauts-de-France, w departamencie Pas-de-Calais.
8. Ks. Filippo Cortesi (ur. 8 października 1876 w Alia, zm. 1 lutego 1947) – włoski duchowny katolicki, dyplomata watykański, tytularny arcybiskup Syrakuz, nuncjusz apostolski w Polsce od 1936 r. do wybuchu II wojny światowej, kiedy został zmuszony do wyjazdu. Wobec braku następcy w okresie powojennym, tytuł nuncjusza zachował do śmierci.
9. Do Kielc nominat przybył 3 września 1938 r. wprost z Częstochowy. Por. *Kielce otwarły gorące serca na przyjęcie ks. biskupa Kaczmarka*, „Głos Narodu”, R. 45:1938, nr 242, s. 3.

Obejmując pasterzowanie w diecezji kieleckiej miał 43 lata i był najmłodszym purpuratem w Episkopacie Polskim. Posługa w Kościele kieleckim wypełniła ostatnie ćwierćwiecze jego życia, zmarł bowiem 26 sierpnia 1963 roku w Lublinie¹⁰. Podczas jego ciężkiej choroby, w trakcie hospitalizacji w Lublinie, komuniści szkalowali go wobec personelu i pacjentów. Ci jednak nie uwierzyli w komunistyczną propagandę i rzucane na biskupa kalumnie. Leżał na wieloosobowej sali, z innymi chorymi, nie uskarżał się i nie złorzeczył. Nie doczekał *Vaticanum II*, na który z pewnością nie otrzymałby od komunistycznej władzy paszportu.

Komuniści a biskup Czesław Kaczmarek

Biskup Czesław Kaczmarek postrzegany był przez władzę „ludową” jako najbardziej antykomunistyczny hierarcha w Polsce. Już w 1945 roku reżimowa prasa kielecka donosiła:

„Dzień 21 IV 1945 r. poświęcony pamięci zmarłego Prezydenta Roosevelta¹¹ rozpoczął się uroczystą mszą żałobną, celebrowaną przez J.E. Ks. Biskupa Dr. Kaczmarka¹². Na uroczystościach obecni byli przedstawiciele PPR i PPS. Według komunistów było to świadectwem antykomunistycznych i prokapitalistycznych tendencji i opcji biskupa.

Pierwszy propagandowy pokazowy proces duchowieństwa w Polsce przeprowadzony został w dniach 14–17 stycznia 1951 roku i dotyczył dwóch kapłanów z parafii w Wolbromiu (na terenie diecezji kieleckiej, podległych biskupowi Kaczmarkowi) – Zbigniewa Gadomskiego¹³ i Piotra Oborskiego¹⁴. Oskarżeni

10. Zob. J. Śledzianowski, *Osobowość biskupa Czesława Kaczmarka*, „Kieleckie Studia Teologiczne” 2005, nr 4, s. 227–235.

11. Franklin Delano Roosevelt (ur. 30 stycznia 1882 w Hyde Park, zm. 12 kwietnia 1945 w Warm Springs) – amerykański polityk, 32. prezydent Stanów Zjednoczonych, wybierany na ten urząd w latach 1933–1945 czterokrotnie z ramienia Partii Demokratycznej. Szerzej: J.E. Smith, *FDR. Franklin Delano Roosevelt*, Oświęcim 2017; L. Pastusiak, *Prezydenci. Stany Zjednoczone od Jerzego Waszyngtona do Ronalda Reagana*, t. 2, Warszawa 1987, s. 485–486.

12. [hd], *Uroczystości żałobne ku czci prez. Roosevelta*, „Dziennik Kielecki”, R. 1:1945, nr 41(61), s. 2.

13. Ks. Zbigniew Gadomski (ur. 1 czerwca 1921 w Strzemieszycach, zm. 11 lipca 1993 w Kielcach) – kapłan rzymskokatolicki diecezji kieleckiej (święcenia kapłańskie w 1945). Pracował jako wikariusz w parafiach: Sułoszowa, Słotnia, Wolbrom (1948–1950), także dziekan. W 1950 r. niesłusznie oskarżony o nielegalną działalność w organizacji zbrojnej. Po propagandowym procesie skazany na dożywotnie więzienie razem z ks. Piotrem Oborskim, który zmarł w więzieniu w 1952 r. Ks. Gadomskiego zwolniono z więzienia 18 listopada 1962 r. Po rocznej kuracji powrócił do kapłaństwa. Jego kolejnymi parafiami były: Kalina Wielka, Brzezinki i Kozłów, gdzie przepracował 23 lata. Zob. R. Gryz, *Gadomski Zbigniew [w:] Leksykon duchowieństwa represjonowanego w PRL w latach 1945–1989*, red J. Myszor, t. 1, Warszawa 2002, s. 58–59.

14. Ks. Piotr Oborski (ur. 10 lutego 1907 we wsi Jastrzębiec, zm. 18 czerwca 1952 w Rawiczu) – kapłan rzymskokatolicki, ofiara represji komunistycznych. Świecenia kapłańskie otrzymał 21 czerwca

zostali oni o współpracę z konspiracyjną Armią Podziemną, a także o współudział w zabójstwie¹⁵. Proces wolbromski posłużył jako pretekst do aresztowania biskupa pod fikcyjnymi zarzutami szpiegostwa i współpracy z gestapo. Władza komunistyczna zarzucała biskupowi jego rzekomo dwuznaczne oświadczenia z czasów okupacji (pozwalające odwołać się do uczuć patriotycznych społeczeństwa), brak oficjalnej reakcji na pogrom kielecki w 1946 roku (kompromitujący w oczach Zachodu), jego kontakty (de facto w sprawie pomocy charytatywnej) z ambasadorem USA Arturem Bliss-Lanem¹⁶ (otwierające pole do oskarżeń o szpiegostwo), krytyczny stosunek do projektu umowy między Kościołem a państwem z 1950 roku, a także bezkompromisowe stanowisko wobec ruchu „księży patriotów” i oparte na kłamstwie donosy ks. Leonarda Świdierskiego (dotyczące rzekomych rewelacji natury erotycznej)¹⁷. Bezpośrednim pretekstem aresztowania był fakt, że biskup Kaczmarek odmówił wszczęcia postępowania kanonicznego wobec wspomnianych dwóch księży z Wolbromia: Piotra Oborskiego i Zbigniewa Gadomskiego, aresztowanych w kwietniu 1950 roku. Władza „ludowa” podejmowała wówczas frontalny atak na Kościół katolicki w Polsce. Komuniści uzurpowali sobie kompetencje papieża w zakresie sprawowania nadzoru i pouczenia członków Episkopatu w zagadnieniach między innymi prawa kanonicznego i wewnętrznych spraw Kościoła. Należy też podkreślić sprawę parafii Bolesław, która służyła władzom PRL w niszczeniu ordynariusza kieleckiego. Aresztowanie biskupa 20 stycznia 1951 wymierzone było nie tylko w jego osobę, ale w całe duchowieństwo diecezji kieleckiej, a jak się okazało,

1931, dr filozofii UW (1939). Dziekan i proboszcz parafii Wolbrom, wcześniej: asystent i wykładowca na Uniwersytecie Warszawskim, proboszcz parafii Bolmino, profesor seminarium duchownego w Kielcach, wikariusz parafii Kije, Miechów, Sułoszów. Aresztowany 19 kwietnia 1950 r. przez UB. Oskarżony wraz z ks. Z. Gadomskim o wspieranie Armii Podziemnej, antykomunistycznej organizacji wśród młodzieży licealnej. Nie przyznał się do winy, skazany na karę dożywotniego więzienia. Torturowany w więzieniu. Po kolejnym, dwutygodniowym karcerze, okrutnie pobity (uszkodzono mu narządy wewnętrzne) zmarł. 23 kwietnia 2013 r. Sąd Okręgowy w Krakowie stwierdził nieważność wyroku byłego Wojskowego Sądu Rejonowego w Krakowie z 22 stycznia 1951 r. skazującego ks. dra Piotra Oborskiego za to, iż od czerwca 1949 do 19 kwietnia 1950 r. w Wolbromiu usiłował zmienić przemocą ludowo-demokratyczny ustrój państwa polskiego, jak również, że dopuścił się w grudniu 1949 r. podżegania do zabójstwa 14-letniego Waldemara Grabińskiego. Zob. R. Gryz, *Oborski Piotr* [w:] *Leksykon duchowieństwa represjonowanego w PRL w latach 1945–1989*, red. J. Myszor, t. 1, Warszawa 2002, s. 205–206.

15. Por. R. Gryz, *Państwo a Kościół w Polsce 1945–1956. Na przykładzie województwa kieleckiego*, Kraków 1999, s. 254–257.
16. Arthur Bliss Lane (ur. 16 czerwca 1894 w Brooklynie, zm. 12 sierpnia 1956 w Nowym Jorku lub Waszyngtonie) – amerykański dyplomata (1917–1947), ambasador USA w Polsce (1945–1947).
17. Zob. Ł. Ćwikła, *Przyczynki do antykościelnej działalności ks. Leonarda Świdierskiego*, „Łódzkie Studia Teologiczne”, 22:2013, s. 33–44.

stanowiło element fali aresztowań hierarchów i duchowieństwa w ówczesnej Polsce (prymasa kardynała Wyszyńskiego, bpa Baraniaka i innych).

Z danych Stolicy Apostolskiej z połowy 1949 roku wynika, że w krajach bloku wschodniego gwałtowną śmiercią zginęło 246 biskupów i kapłanów, 404 deportowano na Syberię, 1065 znalazło się w więzieniu, a 585 zaginęło bez śladu. W Polsce do 1953 roku 9 biskupów usunięto z diecezji lub aresztowano i osadzono w więzieniach, 37 księży zabito, 260 zmarło lub zaginęło w niejasnych okolicznościach, 350 zesłano, 700 przebywało w więzieniu, a 900 wygnano. Do tego należy doliczyć straty duchowieństwa zakonnego: 54 zabitych, 200 zesłanych, 170 uwięzionych, 300 wygnanych¹⁸.

Oprócz biskupa diecezji kieleckiej Czesława Kaczmarka, na ławie oskarżonych znaleźli się też księża: Jan Danielewicz¹⁹, były skarbnik kurii kieleckiej, Józef Dąbrowski²⁰, były kapelan biskupa Kaczmarka,

18. D. Wojciechowski, *Męczennik tajemnicy sumienia Ksiądz Piotr Oborski (1907–1952)*, „Nasz Dziennik”, nr 234 (2947) z 6–7 października 2007; Z. Zieliński, *Kościół w Polsce 1944–2002*, Radom 2003, s. 62.

19. Ks. Jan Danielewicz (ur. 30 lipca 1895 w Antokolu k. Kowna – zm. 20 stycznia 1965 w Kielcach) – kapłan rzymskokatolicki. Pochodził z ziemiańskiej rodziny. W 1915 r. wstąpił do Seminarium Duchownego w Wilnie. Podczas I wojny światowej przeniósł się do seminarium w Piotrogradzie. Po przejęciu w mieście władzy przez bolszewików wyjechał do Żytomierza. W 1918 r. przedostał się do Polski, gdzie kontynuował formację w seminarium w Kielcach. Święcenia kapłańskie przyjął w 1920 r. Pracował jako wikariusz w Gnojnie, Wolbromiu, proboszcz w Dłużcu, Piotrkowicach Jędrzejowskich, Smardzewicach, Sułoszowej. W 1938 r. został kierownikiem Wydziału Gospodarczo-Finansowego w Kieleckiej Kurii Diecezjalnej. Będąc skarbnikiem kurialnym i doradcą ordynariusza Kaczmarka w sprawach duszpasterskich, zyskał jego pełne zaufanie. 10 września 1951 r. aresztowany przez funkcjonariuszy UB. W wewnętrznych dokumentach uzasadniono aresztowanie tym, że „Był to typ najbardziej wrogi wśród pracowników kurii”. Osadzony w mokotowskim więzieniu został poddany brutalnemu śledztwu. Skazany na 10 lat więzienia, utratę praw publicznych i obywatelskich na 5 lat oraz przepadek całego minia na rzecz Skarbu Państwa. Wyrok odsiadywał na warszawskim Mokotowie i w Rawiczu. W 1955 r. o jego uwolnienie, ze względu na systematycznie pogarszający się stan zdrowia, wystąpił bp sufragan Franciszek Sonik. We wrześniu 1955 r. uzyskał roczną przerwę w odbywaniu kary. Po czterech latach wyszedł na wolność. Do więzienia już nie wrócił. W 1957 r. doczekał się częściowej rehabilitacji, po czym wrócił do pracy. Najpierw w administracji Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach i wydawnictwie „Współczesna Ambona”, następnie w Referacie Spraw Artystyczno-Budowlanych i jako przewodniczący w Komisji Artystyczno-Budowlanej. W 1958 r. powołano go do komisji konkursowej rozbudowy KUL. W 1959 r. Jan XXIII mianował go swoim tajnym szambelanem. http://www.dluzec.w.pw/strony_dodatkowe/ksiezza_dluzec/ks_jan_danielewicz.html [odczyt: 10.03.2018].

20. Ks. Józef Dąbrowski (ur. 17 lutego 1912 w Solcu Zdroju, zm. 17 grudnia 1968 w Kielcach) od 1927 r. uczęszczał do humanistycznego gimnazjum (sejmikowego) w Stopnicy. Po uzyskaniu świadectwa maturalnego w 1932 r. wstąpił do seminarium duchownego w Kielcach. 20 czerwca 1937 r. otrzymał święcenia kapłańskie z rąk bp. Franciszka Sonika. Pracował kolejno na wikariatach w Sokolinie, Świętomarży i Górach Pińczowskich, na Baranówku w Kielcach, w Książu Wielkim. 18 sierpnia 1947 r. został prefektem w prywatnym Gimnazjum i Liceum w Kielcach, a 8 września tegoż roku kapelanem bp. Kaczmarka. Aresztowany 4 września 1952 r. przez kielecki UB. Przeszedł ciężkie śledztwo. Oskarżano go, że „jako współuczestnik antypaństwowego ośrodka usiłował obalić przemocą władzę

Władysław Widłak²¹, były prokurator seminarium duchownego w Kielcach i siostra zakonna Waleria Niklewska²². Władzy komunistycznej zależało na jak największym nagłośnieniu procesu biskupa Kaczmarka. Długotrwałe śledztwo, połączone z zadawaniem cierpień zarówno fizycznych, jak i psychicznych, z podawaniem środków psychotropowych włącznie, doprowadziło biskupa Kaczmarka do tego, iż mówił na sali sądowej podczas głośnego procesu to, co mu groźbą i siłą nakazano, a nawet podano do odczytania jako swoje słowa (były to notatki szefa pionu śledczego MBP Józefa Różańskiego). Również inni oskarżeni mówili to, co im groźbą nakazano. Jediną osobą, która się nie ugięła była s. Niklewska. Odpowiednio „obrobiony” redakcyjnie przez komunistycznych ideologów materiał z nagłośnionego procesu pojawił się w ogólnopolskiej reżimowej prasie²³. Część duchowieństwa, wraz ze społeczeństwem, uwierzyła w to, co usłyszała i przeczytała, nie zdając sobie sprawy z tego, że jest to wielka mistyfikacja. Jednak większość nie uwierzyła w te machinacje, z czego niezadowoleni byli komunistyczni notable. Służba Bezpieczeństwa z całej Polski codziennie meldowała uzyskane od swoich agentów wypowiedzi, które – w zależności od treści – klasyfikowała jako negatywne lub pozytywne. Przykładem negatywnej w ocenie bezpieczeństwa wypowiedzi było stwierdzenie ks. Ludwika Steca, który powiedział, że „wszystkie zeznania oskarżonych dotyczące szpiegowskiej roboty są historiami wysznanymi z palca dla celów propagandowych i te wymuszone zostały na oskarżonych. Biskup Kaczmarek nie był przyjacielem komunistów

robotniczo-chłopską i ludowo-demokratyczny ustrój Polski (...) w interesie imperializmu amerykańskiego i Watykanu, wspólnie z Kaczmarkiem, Danilewiczem i innymi prowadził akcję wywiadowczą na terenie Polski”. Skazany został na 9 lat więzienia, utratę praw publicznych i obywatelskich praw honorowych oraz przepadek mienia na rzecz Skarbu Państwa. Wojskowy Sąd Garnizonowy udzielił mu rocznego urlopu od 28 czerwca 1955 r. Na podstawie decyzji Rady Państwa z 14 listopada 1955 r. złagodzone wyrok do 6 lat, a na podstawie amnestii sąd zmniejszył karę do 3 lat. 17 maja 1956 r. sam kapłan złożył do Prokuratury Wojskowej wnioski o umorzenie postępowania, uzasadniając, że jego udział w tzw. ośrodku antypaństwowym był „całkowicie fikcyjny i zmyślony”. Twierdził m.in.: „Moje przyznanie się w toku rozprawy do czynów i winy nastąpiło wskutek stosowania względem mnie środków niemożliwych do zniesienia”. Sąd przedłużył mu urlop, ale decyzja nie dotarła na czas i wrócił do więzienia na dwa tygodnie. Ostatecznie Prokuratura Wojskowa 30 marca 1957 r. umorzyła śledztwo z braku dowodów winy. Byłemu więźniowi przyznano jednorazowy zasiłek pieniężny i leczenie sanatoryjne. Pełna rehabilitacja skazanego i innych księży kieleckich nastąpiła 8 grudnia 1990 r. Por. Ks. D. Wojciechowski, *Więziony za „próbę obalenia władzy ludowej” – Ks. Józef Dąbrowski (1912–1968)*; <http://www.radiomaryja.pl/bez-kategorii/wieziony-za-probe-obalenia-wladzy-ludowej-ks-jozef-dabrowski-1912-1968/> [odczyt: 10.03.2018].

21. Skazany w procesie biskupa Kaczmarka na 6 lat więzienia.
22. S. Waleria Niklewska (Zgromadzenie Sióstr Służebniczek) skazana na 5 lat więzienia. Zob. W. Niklewska, *Byłam na Rakowieckiej*, „Ład” z 25 września 1988, s. 8–9.
23. Przykładowo wymienić można: *Pomocnicy biskupa Kaczmarka przed Trybunałem*, „Życie Radomskie. Pismo codzienne ziemi kieleckiej”, nr 223 z 18 września 1953, s. 2.

i to nie jest tajemnicą dla nikogo, dlatego też nie mógł z tego względu wpajać w młodzież ideologii komunistycznej. Postrzegany był jako sprzymierzeniec kapitalizmu. Bezpieka posiada różne metody służące do złamywania więźniów – sam się o tym przekonałem gdy w lutym br. byłem przesłuchiwany na UB, gdzie przez 48 godzin przesłuchiwali zmieniający się pracownicy UB nie dając mi nic do jedzenia i picia”²⁴. W kolejnym meldunku uzyskanym ze źródła „Zwardoń” donoszono, że: „ksiądz ten w rozmowie stwierdził, że w toczącym się procesie mimo iż zarzucają im szpiegostwo a ks. Kaczmarek dostanie 15 lat. Wymieniony nadal utrzymuje że zeznania zostały na oskarżonych wymuszone”²⁵.

W dniu 22 września 1953 roku zakończył się pokazowy proces biskupa Czesława Kaczmarka. Został skazany na 12 lat więzienia za rzekomą działalność na niekorzyść Związku Radzieckiego, szpiegostwo na rzecz Stanów Zjednoczonych i Watykanu, dywersję oraz kontakty z podziemiem. Pozostali oskarżeni otrzymali kary od 5 do 10 lat pozbawienia wolności. Należy zaznaczyć, że osobowość biskupa Kaczmarka, głównie z okresu nagonki przez komunistów na jego osobę, aresztowania oraz pobytu w więzieniu, poddał gruntownej retrospektywnej analizie ks. J. Śledzianowski²⁶.

Wartym podkreślenia jest fakt, że komuniści walczyli z Kościołem w Polsce w zasadzie przez cały okres swojej władzy. Nieprawdą jest stwierdzenie, że zaprzestano walki z Kościołem katolickim w Polsce, gdy do władzy doszedł Edward Gierek, czy później – Wojciech Jaruzelski. Paradoksalnie zwiększyła się wówczas liczba funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa.

7 lutego 1955 roku biskup Kaczmarek uzyskał przerwę w odbywaniu kary, która trwała do 3 lutego 1956. Po niej na kilka miesięcy wrócił do więzienia. Urząd ds. Wyznań blokował powrót biskupa Kaczmarka do diecezji i pełnionych wcześniej funkcji aż do wiosny 1957 roku²⁷. Gdy 2 kwietnia tegoż roku powrócił do diecezji, kierownik wspomnianego urzędu nakazał mu natychmiastowe opuszczenie Kielc, pomimo, że 30 marca Naczelna Prokuratura Wojskowa podjęła decyzję o umorzeniu śledztwa z powodu braku dowodów winy²⁸. Argumentowano to tym, że po powrocie do Kielc biskup Kaczmarek od chwili ponownego objęcia zarządu diecezją wykorzystywał swoje stanowisko do

24. AIPN Kr 039/2 t. 2, k. 278, Meldunek Wydziału V-go Nr 5 dot. wypowiedzi na temat procesu biskupa Kaczmarka i współników z 19 IX 1953 r.

25. AIPN Kr 039/2 t. 2, k. 281, Meldunek Wydziału V-go Nr 6 dot. wypowiedzi na temat procesu biskupa Kaczmarka i współników z 19 IX 1953

26. Zob. J. Śledzianowski, *Osobowość księdza biskupa Czesława Kaczmarka*, „Kieleckie Studia Teologiczne”, 2005, 4, s. 227-235.

27. Zob. A. Dudek, *Państwo i Kościół w Polsce 1945–1970*, Warszawa 1995, s. 113.

28. Tamże, s. 49.

politycznej walki z władzą i usiłował narzucić taką linię działania podległemu mu duchowieństwu. „Koronnym” argumentem i dowodem miały być wyrwane z kontekstu treści kilku kazań biskupa²⁹.

Archiwalia Instytutu Pamięci Narodowej na temat biskupa Czesława Kaczmarka

Pośród ponad 90 tys. m.b. akt zgromadzonych w archiwach IPN znajdują się także materiały dotyczące biskupa Czesława Kaczmarka. Najwięcej zasobów posiada Centrala IPN w Warszawie oraz Oddział IPN w Kielcach. Informacje o biskupie Kaczmarku rozproszone są jednak także w innych oddziałach IPN całej Polski (np. w Oddziale Krakowskim IPN), z uwagi na to, iż przemieszczał się on zarówno w obrębie swojej kieleckiej diecezji, jak i innych (choćby z racji obchodów Millennium Chrztu Polski 1966). Każdy jego krok, przemówienie, kazanie były pilnie śledzone i skrupulatnie odnotowywane. Powstał z nich pokaźny zasób archiwaliów, co obrazuje poniższe zestawienie.

Tabela nr 1

Biskup Czesław Kaczmarek w zasobach IPN

Sygnatura IPN	Tytuł /Materiały dot./	Opis zawartości teczki
IPN BU 0650/39 t.1	biskup diecezjalny kielecki Czesław Kaczmarek, imię ojca: Józef, ur. 16-04-1895 r.	Protokół rewizji, kopie listów biskupa Czesława Kaczmarka do Prokuratury Generalnej oraz przewodniczącego Rady Państwa, odpisy listów skierowanych do biskupa Czesława Kaczmarka
IPN BU 00915/13	Meldunki dot. procesu Kaczmarka i innych.	Jednostka zawiera materiały dotyczące nastrojów społeczeństwa wobec toczącego się procesu biskupa Kaczmarka i innych z obszaru Powiatowej Komendy MO w Pułtusku.
IPN BU 01225/176	Przepisy i zarządzenia Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego z 1953 r.	m. in. zarządzenie Nr 049/53 Dyrektora Gabinetu Ministra Bezpieczeństwa Publicznego z dn. 10.09.1953 r. w sprawie wzmocnienia czujności aparatu bezpieczeństwa publicznego w związku z rozpoczynającym się procesem ośrodka dywersyjno-szpiegowskiego, kierowanego przez byłego ordynariusza kieleckiego biskupa Kaczmarka.

29. Tamże, s. 114.

BISKUP KIELECKI CZESŁAW KACZMAREK (1895–1963) W WYBRANYCH DOKUMENTACH...

IPN BU 0650/39 t. 2	biskup diecezjalny kielecki Czesław Kaczmarek, imię ojca: Józef, ur. 16-04-1895 r.	Odpisy listów z więzienia biskupa Czesława Kaczmarka oraz księdza Jana Danielewicz.
IPN BU 0650/39 t. 3	biskup diecezjalny kielecki Czesław Kaczmarek, imię ojca: Józef, ur. 16-04-1895 r.	Odpisy listów z więzienia biskupa Czesława Kaczmarka.
IPN BU 0650/39 t. 4	biskup diecezjalny kielecki Czesław Kaczmarek, imię ojca: Józef, ur. 16-04-1895 r.	klisze fotograficzne oraz fotokopie listów biskupa Czesława Kaczmarka.
IPN BU 024/31	Reakcyjna działalność kleru po zakończeniu II Wojny Światowej – fotografie	m.in. fotografie duchownych (wśród nich księża: Tadeusz Kurowski – Turowski, Czesław Kaczmarek, Lorenc, Rudolf Schmidt, Bolesław Przyby-szewski) oraz ukryte i zgromadzone przez nich podczas II Wojny Światowej drogie przedmioty np. dzieła sztuki, obrazy, sztabki złota, złote monety, obcą walutę, broń. Większość fotografii dotyczy Kurii Metropolitarnej w Krakowie.
IPN BU 01145/1	Akta śledcze dot. biskupa diecezji kieleckiej Czesława Kaczmarka, imię ojca: Józef, ur. 16-04-1895 r. w m. Lisewo Małe.	Album
IPN BU 01145/2	Akta śledcze dot. biskupa diecezji kieleckiej Czesława Kaczmarka, imię ojca: Józef, ur. 16-04-1895 r. w m. Lisewo Małe.	Album Dokumentacja aktowa
IPN BU 01145/3	Akta śledcze dot. biskupa diecezji kieleckiej Czesława Kaczmarka, imię ojca: Józef, ur. 16-04-1895 r. w m. Lisewo Małe.	Album
IPN BU 0650/39 t. 1	biskup diecezjalny kielecki Czesław Kaczmarek, imię ojca: Józef, ur. 16-04-1895 r.	Protokół rewizji, kopie listów biskupa Czesława Kaczmarka do Prokuratury Generalnej oraz przewodniczącego Rady Państwa, odpisy listów skierowanych do biskupa Czesława Kaczmarka.
IPN BU 0650/39 t. 2	biskup diecezjalny kielecki Czesław Kaczmarek, imię ojca: Józef, ur. 16-04-1895 r.	Odpisy listów z więzienia biskupa Czesława Kaczmarka oraz księdza Jana Danielewicz.
IPN BU 0650/39 t. 3	biskup diecezjalny kielecki Czesław Kaczmarek, imię ojca: Józef, ur. 16-04-1895 r.	Odpisy listów z więzienia biskupa Czesława Kaczmarka.

IPN BU 0650/39 t. 4	biskup diecezjalny kielecki Czesław Kaczmarek, imię ojca: Józef, ur. 16-04-1895 r.	Klische fotograficzne oraz fotokopie listów biskupa Czesława Kaczmarka.
IPN BU 1572/45	Zarządzenia Ministra Bezpieczeństwa Publicznego, Wiceministra i Dyrektora Gabinetu Ministra MBP nr 02-064 z 1953 r. dot. m.in. śmierci Stalina oraz K. Gottwalda, procesu biskupa Kaczmarka.	Dokumentacja aktowa
IPN BU 1572/1536	Pisma okólne Dyrektora Departamentu Więziennictwa z lat 1946–1948, 1950, 1953 dotyczące procesu biskupa Czesława Kaczmarka, segregacji więźniów karnych, szpitali przywięziennych, cenzurowania listów więźniów, wypadków śmierci, wydajności pracy więźniów.	Dokumentacja aktowa
IPN BU 2590/5	Przepisy Departamentu Więziennictwa Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego. Sygnatura „G”.	m. in. pismo okólne Nr 12 z dn. 14.09.1953 r. dot. procesu ośrodka dywersyjno-szpiegowskiego, kierowanego przez b. ordynariusza kieleckiego biskupa Kaczmarka
IPN Bi 087/231/D	Wybór materiałów dotyczący nastrojów społecznych w województwie olsztyńskim wobec represji władz PRL w stosunku do duchownych rzymskokatolickich w 1953 r.	Jednostka dotyczy wydzwieku w społeczeństwie województwa olsztyńskiego zdarzeń mających miejsce w 1953 r.: procesu pokazowego biskupa Czesława Kaczmarka, internowania Prymasa Stefana Wyszyńskiego oraz aresztowania rządcy diecezji warmińskiej Wojciecha Zinka.
IPN Bi 087/231/J		
IPN By 029/2	Dokumenty dotyczące zabezpieczenia terenu powiatu żnińskiego w związku z procesem biskupa Czesława Kaczmarka w 1953 r.	Plany działań zabezpieczających teren gmin w powiecie żnińskim – w tym parafii i kościołów – w związku z prowadzonym procesem biskupa i innych księży przed Wojskowym Sądem Rejonowym w Warszawie; notatki służbowe i doniesienia agenturalne w sprawie panujących wśród społeczeństwa nastrojów i wypowiedzi mieszkańców powiatu na temat toczącego się procesu; meldunki na temat wydarzeń mających miejsce na terenie powiatu i tamtejszych parafii. Komunikat Episkopatu do duchowieństwa i wiernych, Deklaracja Episkopatu Polskiego i Oświadczenie Wiceprezesa Rady Ministrów Józefa Cyrankiewicza z września 1953 r.

BISKUP KIELECKI CZESŁAW KACZMAREK (1895–1963) W WYBRANYCH DOKUMENTACH...

IPN By 069/1223 t. 1	Sprawa obiektowa dot. kapucynów w Rywałdzie.	Wykazy i charakterystyki zakonników. Informacje dot. bpa Czesława Kaczmarka. Korespondencja.
IPN Ka 056/109 t. 1	Materiały operacyjne dot. rozpowszechniania przez SB oszczerstw na temat biskupa Czesława Kaczmarka (tzw. „Zielony Zeszyt” oraz przedruki artykułów byłego ks. Leonarda Świderskiego z „Przekroju”) i planów dezintegrowania duchownych	Przedruki artykułów L. Świderskiego, komentarze księży dot. rozpowszechnianych paszkwili
IPN Ka 056/111 t. 1	Materiały dot. biskupa Juliusza Bieńka i biskupa Stanisława Adamskiego	Akta zawierają materiały wytworzone przez Wydział V WUBP w Katowicach oraz Wydział VI WU ds. BP w Stalinogrodzie. Teczka zawiera m.in. plany przedsięwzięć operacyjnych, wyciągi z protokołów przesłuchań biskupa Czesława Kaczmarka, ks. Rudolfa Adamczyka, doniesienia agenturalne, dokumenty „W” – kopie prywatnej korespondencji
IPN Ki 015/32 t. 1	Materiały operacyjne dot. biskupa Czesława Kaczmarka	Dokumentacja aktowa Fotokopia
IPN Ki 015/32 t. 2	Materiały operacyjne dot. biskupa Czesława Kaczmarka	Dokumentacja aktowa Fotografia
IPN Ki 015/32 t. 3	Materiały operacyjne dot. biskupa Czesława Kaczmarka	Dokumentacja aktowa
IPN Ki 015/32 t. 4	Materiały operacyjne dot. biskupa Czesława Kaczmarka	Dokumentacja aktowa
IPN Ki 015/32 t. 5	Materiały operacyjne dot. biskupa Czesława Kaczmarka	Dokumentacja aktowa Plan
IPN Ki 015/32 t. 6	Materiały operacyjne dot. biskupa Czesława Kaczmarka	Dokumentacja aktowa
IPN Ki 015/396 t. 2	Sprawa obiektowa kryptonim „Światło” dot. środowiska kościoła katolickiego z terenu woj. kieleckiego	Akta zawierają list pasterski Prymasa Polski Kardynała Augusta Hlonda z dn. 23.04.1932 r. „O chrześcijańskie zasady życia państwowego”; odezwę w 25 rocznicę święceń kapłańskich biskupa Czesława Kaczmarka; pismo Kurii Diecezjalnej w Kielcach kierowane do duchowieństwa diecezji kieleckiej dot. Gimnazjum i Liceum im. św. Stanisława Kostki w Kielcach z dn. 15 sierpnia 1945 r.; Wielkopostny list pasterski Episkopatu „O panowanie ducha bożego w Polsce” z dn. 18 lutego 1946 r.; raport z pogrzebu ks. Stanisława Ziółkowskiego w Kielcach z dn. 27 września 1946 r.

IPN Ki 015/730 t. 3	Teczka zagadnieniowa dot. zakonów męskich na terenie woj. kieleckiego	Fotokopie korespondencji do zakonników, fotokopie dokumentów dot. kanonizacji Wincentego Kadłubka, fotokopie nauk rekolekcyjnych dla ojców na rok 1963, fotokopie listów do biskupa Czesława Kaczmarka
IPN Ki 206/9	Negatywy i fotografie autorstwa Tadeusza Ignacego Rylskiego: powtórny ingres ks. bp. Czesława Kaczmarka do katedry w Kielcach	Kliske fotograficzne Fotografie
IPN Kr 039/2 t. 2	Doniesienia agenturalne z lat 1946–1953 dotyczące sytuacji duchowieństwa na terenie województwa krakowskiego oraz meldunki naczelnika Wydziału III do naczelnika Wydziału XI WUBP z 1953 r. analizujące wypowiedzi na temat toczącego się procesu biskupa Kaczmarka.	Dokumentacja aktowa
IPN Kr 039/2 t. 5	Meldunki dzienne agentury Wydziału XI WUBP w Krakowie za rok 1953 dotyczące wypowiedzi różnych środowisk na temat wyroków zapadłych w procesie biskupa Kaczmarka i innych oraz w sprawie internowania prymasa Wyszyńskiego.	Dokumentacja aktowa
IPN Kr 039/2 t. 6	Meldunki z lat 1953–1959 dotyczące wypowiedzi różnych środowisk na temat uwięzienia prymasa Wyszyńskiego, wyroków zapadłych w procesie biskupa Kaczmarka oraz innych bieżących wydarzeń. Meldunki z realizacji na terenie województwa krakowskiego zarządzenia Ministra Oświaty o nauczaniu religii w szkołach.	Dokumentacja aktowa
IPN Kr 039/18 t. 1	Publikacja ks. Leonarda Świdzkiego „Zielony Zeszyt” szkalująca biskupa Czesława Kaczmarka	Dokumentacja aktowa

<p>IPN Kr 039/18 t. 2</p> <p>IPN Kr 039/18 t. 3</p>	<p>Materiały operacyjne Wydziału III SB KWMO, wytyczne z Departamentu III MSW dotyczące kolportażu publikacji ks. Leonarda Świderskiego „Zielony Zeszyt” szkalującej biskupa kieleckiego Czesława Kaczmarka.</p>	<p>Dokumentacja aktowa</p>
<p>IPN Kr 044/2 t. 20</p>	<p>Meldunki dzienne i specjalne Wydziału IX WUBP w Krakowie z 1953 r. dotyczące bieżącej pracy operacyjnej w zakresie ochrony gospodarki oraz nastrojów społecznych w zakładach pracy.</p>	<p>Dokumentacja aktowa</p>
<p>IPN Kr 08/21 t. 2</p>	<p>Materiały operacyjne dot. Kościoła katolickiego w woj. krakowskim.</p>	<p>Ocena sytuacji wśród duchowieństwa po procesie biskupa Czesława Kaczmarka i izolacji Stefana Wyszynskiego, wykaz internatów, domów dziecka, szkół i przedszkoli prowadzonych przez zakony żeńskie w Krakowie, sprawozdania półroczne z działalności duchowieństwa na terenie woj. krakowskiego, meldunki dot. reakcji duchowieństwa na śmierć Stalina.</p>
<p>IPN Kr 1/2322 t. 2</p>	<p>Józef Waszkiewicz, Rehabilitacje 1945–1957.</p>	<p>Opracowanie zawiera wspomnienia autora dotyczące jego pracy jako sędziego wojskowego w Najwyższym Sądzie Wojskowym, zawiera informacje o procesach rehabilitacyjnych i postanowieniach NSW np. w tzw. sprawach zamojskich, zacierania śladów po ofiarach stalinizmu, o wymuszaniu przez oficerów śledczych żądanych zeznań w śledztwie, dotyczy rozpraw rehabilitacyjnych m.in. biskupa Czesława Kaczmarka i Kazimierza Moczarskiego w grudniu 1956 r. Zawiera m.in. dane dotyczące amnestii w 1956 r. i ilości osób zrehabilitowanych w latach 50. oraz biogramy osób związanych ze stalinowskim wymiarem sprawiedliwości.</p>
<p>IPN Ld 127/48</p>	<p>Sprawozdania miesięczne szefa WUBP w Łodzi za 1953 r.</p>	<p>m. in. informacje dot. oceny procesu bp. Kaczmarka</p>
<p>IPN Ld PF10/3</p>	<p>Sprawozdania miesięczne szefa WUBP w Łodzi za 1953 r.</p>	<p>m. in. informacje dot. oceny procesu bp. Kaczmarka</p>

IPN Ld PF10/11	Sprawozdania miesięczne szefa UBP na m. Łódź dotyczące stanu bezpieczeństwa za 1953 r.	m. in. informacje dot. oceny procesu bp. Kaczmarka
IPN Ld PF10/45	Sprawozdania miesięczne Wydziału III WUBP w Łodzi za 1953 r.	reakcje społeczne na proces krakowski, kryzys berliński i proces bp. Kaczmarka.
IPN Ld PF10/268 t. 1	Sprawozdania miesięczne szefa oraz referatów I, III i Śledczego MUBP w Tomaszowie Mazowieckim za 1953 r.	m. in. Szeptana propaganda dot. m.in. śmierci J. Stalina, procesu bp. Kaczmarka.
IPN Ld PF10/308	Sprawozdania miesięczne Wydziału V UBP na m. Łódź za 1953 r.	Wroga propaganda (m.in. na temat śmierci J. Stalina, procesu bp. Kaczmarka)
IPN Wr 032/212	Sprawa zagadnieniowa dot. wypowiedzi i komentarzy odnotowanych na terenie woj. wrocławskiego w związku z procesem biskupa kieleckiego Czesława Kaczmarka	Akta Wydz. XI WUBP we Wrocławiu

Źródło: zestawienie własne na podstawie inwentarza IPN.

Z powyższego wykazu, który jest niepełny, gdyż dokumenty bezpieki i PZPR odnośnie biskupa Kaczmarka rozproszone są w wielu zespołach archiwalnych, wynika, że wpisał się on na trwałe w dzieje walki komunistycznej władzy z Kościołem katolickim w Polsce, a zwłaszcza z Episkopatem Polski. Ówczesne komunistyczne władze, pomimo wielu wysiłków, nie zdołały rozbić jedności Kościoła w Polsce. Świadczą o tym niezbitcie wytworzone przez reżimowe instytucje dokumenty. Propagandowe procesy, montowane przez komunistów, które miały zdeprecjonować i wywołać w społeczeństwie polskim niechęć i pogardę wobec duchowieństwa, w sumie wywołały odwrotny, od zamierzonego przez władzę skutek. Świadczą o tym między innymi zapisy reakcji duchowieństwa i świeckich na wieść o uwięzieniu prymasa, innych hierarchów, w tym biskupa Kaczmarka oraz ich polityczne, reżyserowane procesy.

Kościół rzymskokatolicki na terenie powiatu miechowskiego końcem lat 50. XX wieku

W 1958 roku bezpieka zanotowała, że na terenie powiatu miechowskiego znajdowało się 26 parafii, które posiadały 25 kościołów i jedną kaplicę.

Natomiast księży w powiecie miechowskim ogółem było 39, z tego 26 proboszczów i 13 wikariuszy. Z ogólnego stanu księży zaliczono: „do wojujących 5, z tego wikariuszy 2; do neutralnych 30; do pozytywnych nic [0]; do nierozeznanych 4 (ostatnio przybyli na parafie)”³⁰.

Do księży wojujących komuniści zaliczali: ks. dziekana Widłaka – proboszcza w Miechowie³¹, ks. Czesława Szulborskiego³² – wikariusza parafii Miechów (przeniesionego w 1956 roku z Proszowic), ks. Józefa Piwowarczyka – proboszcza w Chodowie, ks. Sulisława Łukomskiego – wikariusza w Szreniawie, ks. Kazimierza Sosnowskiego – proboszcza w Książu Małym³³.

Służba Bezpieczeństwa w Miechowie do zaufanych księży w kurii biskupiej w Kielcach zaliczała wówczas: ks. dziekana Widłaka, ks. proboszcza Walentego Herczyka z parafii Antolka³⁴, ks. proboszcza Tomasza Głowackiego z parafii Raclawice³⁵.

Obecny dekanat miechowski

W 1992 roku w ramach reformy terytorialnej Kościoła w Polsce, bullą *Totus Tuus Poloniae Populus* Jan Paweł II zreorganizował struktury kościelne w Polsce. Aktualnie diecezja kielecka w swojej strukturze posiada 33 dekanaty³⁶. W skład reaktywowanej diecezji kieleckiej wchodzi dekanat miechowski, położony na terenie Małopolski. Stanowią go następujące parafie: Antolka – Niepokalanego Serca NMP, Charsznica – Matki Bożej Różańcowej, Chodów – św. Jana Chrzyciela, Gołcza – Wniebowzięcia NMP, Kalina Wielka – Imienia NMP, Miechów – Grobu Bożego, Nasiechowice – św. Wita, Modesta i Krescencji MM, Przesławice – NMP

30. AIPN Kr 039/2, t. 17, cz. 2, k. 345, Meldunki i informacje dot. działalności kleru, Sprawozdanie z 19 lipca 1958 r.

31. Od 11 X 1923 r. do 1937 r. ks. infułat Jan Widlak (zmarł 5 XI 1974) był proboszczem w Wiślicy. Będąc już proboszczem w Miechowie, pozostawił bardzo ciekawy rękopis na temat Wiślicy. http://www.parwislica.kielce.opoka.org.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=97&Itemid=2 [12.03.2018].

32. Ks. Czesław Szulborski, zm. 23 lutego 2003 r.

33. AIPN Kr 039/2, t. 17, cz. 2, k. 345–346, Meldunki i informacje dot. działalności kleru, Sprawozdanie z 19 lipca 1958 r.

34. Parafia została erygowana 18 kwietnia 1947 r., wydzielona z parafii w Książu Wielkim i Miechowie. Biskup Czesław Kaczmarek zadanie utworzenia nowej parafii w trudnych czasach walki władz państwowych z Kościołem powierzył ks. kan. Walentemu Herczykowi.

35. AIPN Kr 039/2, t. 17, cz. 2, k. 349, Meldunki i informacje dot. działalności kleru, Sprawozdanie z 19 lipca 1958 r.

36. Są to dekanaty: bodzentyński, buski, chęciński, chmielnicki, daleszycki, jędrzejowski, kazimierski, Kielce-Południe, Kielce-Północ, Kielce-Śródmieście, Kielce-Zachód, koniecpolski, lelowski, łopuszański, małogoski, masłowski, miechowski, morawicki, nowokorczyński, piekoszowski, pińczowski, proszowicki, sędziszowski, skalbmierski, skalski, słomnicki, stopnicki, szczekociński, wiślicki, włoszczowski, wodzisławski, zagnański, żarnowiecki.

Matki Kościoła, Pstroszyce – św. Jadwigi Królowej, Raclawice – św. Apostołów Piotra i Pawła, Sławice – św. Wojciecha Biskupa i Męczennika.

Opinia ks. Walentego Herczyka z Antolki o biskupie Kaczmarmku

W trakcie trwania procesu biskupa Kaczmarka i innych oskarżonych oraz po jego zakończeniu i wydaniu wyroków, bezpieka codziennie zbierała od swoich agentów w formie donosów szczegółowe informacje na temat wypowiedzi o procesie biskupa i zapadłym wyroku. Z uzyskanych w terenie danych sporządzano bieżące raporty, które przesyłano do WUBP w Krakowie. W raportach podawano dosłowne wypowiedzi, zarówno duchowieństwa, jak i osób świeckich, pisząc przy każdej z nich nazwisko i imię wypowiadającego się i jego miejsce pracy, nauki, czy zamieszkania. Z owych dziennych raportów sporządzano statystyki odnośnie wypowiedzi „negatywnych” (czyli na korzyść biskupa, a przeciw władzy „ludowej” i bezpieczeństwu) oraz „pozytywnych” (negujących biskupa, episkopat, a korzystnie odnosząc się do władzy i bezpieczeństwa)³⁷. Jedną z takich „negatywnych” wypowiedzi duchownego warto zacytować. Mowa o ks. Walentym Herczyku³⁸, który dał przykład zdroworozsądkowego myślenia i wyraził swoją opinię odnośnie biskupa Kaczmarka: „Ja osobiście biskupa Kaczmarka znam już od dawna, przebywałem z nim w Kielcach przez okres okupacji, to wiem ile ten człowiek poświęcał pracy dla dobra narodu polskiego. Za dobroć tą był przez Niemców szykanowany, nie miał własnego mieszkania, to za to został po wyzwoleniu osadzony w więzieniu. Więc pytam się o co siedział, o to że w jednym z pism uniósł się w stosunku do władzy, to była podstawa na proces. Zresztą sam Rybicki, obecny minister sprawiedliwości zrehabilitował Kaczmarka jako niewinnego i zarzuty uznał za skomponowane. Ja się pytam obecnie jakie materiały władza posiada na Kaczmarka, przecież jak po wyzwoleniu można było skomponować takie materiały, to dlaczego obecnie władze tego nie robią i nie posadzają Kaczmarka, a tylko

37. Zob. D. Wojciechowski, *Reakcje społeczne na proces biskupa Czesława Kaczmarka*, „Kieleckie Studia Teologiczne”, R. 2005, nr 4, s. 237–250.

38. Ks. kanonik Walenty Herczyk (ur. 13 lutego 1914, zm. 30 listopada 1973 w Kielcach). Jego rodzicami byli Paweł i Zuzanna Gawlas. Wraz z rodzicami i młodszą siostrą mieszkał w Ustroniu, gdzie jego ojciec miał warsztat krawiecki, a matka prowadziła niewielkie gospodarstwo. Studia filozoficzno-teologiczne odbył w WSD w Kielcach, gdzie w 1938 r. przyjął z rąk bp. Czesława Kaczmarka święcenia kapłańskie. Na szczególną uwagę zasługuje jego praca duszpasterska w parafii Czesławów-Antolka k. Miechowa, gdzie w latach 1947–1972 był proboszczem. W 1950 r. w tejże parafii podjął się budowy kościoła, który został poświęcony w 1966 r. podczas obchodów uroczystości milenijnych. Kościół ma wezwania św. Czesława oraz Matki Bożej. Po 25 latach pracy przeszedł na stanowisko kuratora Domu Księży Emerytów w Kielcach. Zob. *Sylwetki księży związanych z parafią św. Klemensa. Ksiądz kanonik Walenty Herczyk, „Po górach, dolinach...”* [gazetka parafii pw. św. Klemensa, papięza i męczennika w Ustroniu], R. 1999, nr 23 (261), s. 2.

rozsiewając sprawę na całe duchowieństwo”³⁹. Podobnych opinii było więcej. Nie brak jednak było też opinii na niekorzyść biskupa, wypowiedzianych nawet przez niektórych duchownych. Zachowały się stosowne raporty i meldunki. Analizując je, można dojść do wniosku, że w większości opinie nieprzychylnie biskupowi miały swoje źródło w komunistycznej propagandzie, która stosowała różnego rodzaju, bardziej lub mniej wymyślne, socjotechniki i gry psychologiczne. Wmawiano społeczeństwu, że biskup był agentem zachodniego wywiadu i otrzymywał za to sute wynagrodzenie. Aby podsycić owe wyimaginowane tezy, podsycano je absurdalnymi i wyjątkowo prymitywnymi insynuacjami natury moralnej. Aparat bezpieczeństwa z biegiem czasu doskonalił swoje formy i metody działań, czego przykładem może być proces zabójców bł. ks. Jerzego Popiełuszki. Zbrodniarze uzurpowali sobie prawa oskarżycielskie, a ofiara stawała się w retoryce komunistów nierzadko wyimaginowanym przestępcą. Nie mogła się bronić, gdyż nie żyła.

Szef miechowskiej SB (1957–1966) – Eugeniusz Mirowski

Edytowane poniżej dokumenty parafował szef Służby Bezpieczeństwa w Miechowie popr. Eugeniusz Mirowski. Był on od 1 października 1958 roku odpowiedzialny za pion Służby Bezpieczeństwa w KP MO w Miechowie. Urodził się 8 czerwca 1934 roku w Łazach w rodzinie Elżbiety i Stanisława. Jego kariera w organach bezpieczeństwa wyglądała następująco: od 1 sierpnia 1953 roku był słuchaczem Rocznej Szkoły Oficerskiej KOS MBP w Czerwieńsku. Po jej ukończeniu skierowany został 27 lipca 1954 roku do PUBP w Olkuszu na stanowisko referenta powiatowego. Pozostawał do dyspozycji szefa WBP w Krakowie. Następnie od 1 kwietnia 1955 do 31 grudnia 1956, pracował jako oficer operacyjny (ppor.) w PUdsBP w Olkuszu. 31 grudnia 1956 został zwolniony z resortu. Od 29 marca 1957 przyjęty ponownie jako funkcjonariusz MO. Już po kilku miesiącach, od 1 grudnia 1957 pracował jako oficer operacyjny Referatu ds. Bezpieczeństwa KP MO w Olkuszu. 1 października 1958 roku awansował na zastępcę komendanta powiatowego MO ds. SB w Miechowie, po czym od 1 października 1962 roku był inspektorem Samodzielnej Grupy Specjalnej SB KW MO w Krakowie. Od 1 listopada 1963 roku pozostawał w dyspozycji zastępcy komendanta wojewódzkiego MO ds. SB w Krakowie. 1 XII 1963 został inspektorem Wydziału IV SB KW MO w Krakowie (od lutego 1964 awansował na kierownika Grupy II Wydziału IV SB KW MO w Krakowie). Kolejny awans Mirowskiego miał miejsce 1 stycznia 1966, kiedy to został II zastępcą

39. AIPN Kr 039/2, t. 17, cz. 2, k. 390, Meldunki i informacje dot. działalności kleru, Część II – po linii Wydziału III-go [wyciąg z meldunku], b.d.

komendanta powiatowego MO ds. SB w Tarnowie. Od 11 stycznia do 31 marca 1966 był słuchaczem Kursu Doskonalenia Kadr Kierowniczych SB MSW. Potem został zastępcą naczelnika Wydziału IV SB KW MO w Krakowie (od 1 lutego 1967), starszym inspektorem Inspektoratu Kierownictwa SB KW MO w Krakowie (od 1 czerwca 1968). Od 1 lutego 1971 roku pozostawał ponownie w dyspozycji dyrektora Departamentu Kadr MSW. Był inspektorem Wydziału VI Departamentu I SB MSW, inspektorem na etacie niejawnym 013/1 Departamentu I SB MSW (rezydent pseudonim „Reso” jako II sekretarz Ambasady PRL w Rzymie od 1(15) czerwca 1973 do 31 grudnia 1977)⁴⁰. Po powrocie do kraju (od 15 czerwca) faktycznie od 1 lipca 1973 roku z dniem 1 marca 1978 został inspektorem Wydziału I Departamentu IV SB MSW, a od 20 kwietnia 1979 zastępcą naczelnika Wydziału I Departamentu IV SB MSW. Od 10 października 1981 był naczelnikiem Wydziału V Departamentu IV SB MSW, a od 1 lipca 1982 naczelnikiem Wydziału I Departamentu IV SB MSW. Dalej piął się w esbeckiej karierze ministerialnej. Od 1 lutego 1983 do 1 listopada 1989 roku pełnił funkcję zastępcy dyrektora Departamentu IV SB MSW⁴¹. W dniach od 19 do 23 listopada 1984 został delegowany służbowo do CSRS. Z dniem 1 listopada 1989 awansował na zastępcę dyrektora Departamentu Studiów i Analiz SB MSW. Z MSW został zwolniony z dniem 20 marca 1990 roku, przechodząc na resortową, niewspółmiernie wysoką emeryturę⁴².

Strona formalno-zagadnieniowa dokumentów

Poniżej w trzech dokumentach Służby Bezpieczeństwa z 1960 roku przedstawiony został obraz Kościoła katolickiego w dekanacie miechowskim, ze szczególnym uwzględnieniem wizytacji biskupa Czesława Kaczmarka. Dokumenty te wytworzone były głównie na podstawie uzyskanych relacji i donosów od tajnych współpracowników bezpieki. Miejscem ich wytworzenia był Referat SB w Miechowie, a adresatem zastępcą Komendanta Wojewódzkiego Milicji

40. AIPN BU 2974/536/J, Teczka pracownika zewnętrznego pseudonim/kryptonim „Reso”: Eugeniusz Mirowski.

41. IV Departament MSW (od 26 czerwca 1962) – Kościół – linia/pion IV. Łącznie z pracownikami wydziałów IV KWMO i KSMO – 2460 funkcjonariuszy i 5 tys. tajnych współpracowników wszystkich kategorii (1981).

42. AIPN Ld 0222/83, Akta personalne funkcjonariusz MO: Mirowski Eugeniusz; AIPN BU 003212/1758, Karty uposażeń funkcjonariusza: Eugeniusz Mirowski; W. Frazik, F. Musiał, M. Szpytma, M. Wenklar, *Ludzie bezpieki województwa krakowskiego. Obsada stanowisk kierowniczych Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa w województwie krakowskim. Informator personalny*, Kraków 2009², s. 422-423.

Obywatelskiej ds. Bezpieczeństwa w Krakowie, czyli szef wojewódzkiej SB⁴³. Edytowane poniżej trzy dokumenty proveniencji esbeckiej obrazują permanentną inwigilację niewygodnego i wrogiego dla władzy komunistycznej kieleckiego hierarchy.

Pierwszy dokument, datowany na 17 czerwca 1961 roku, informuje o czterech wizytach biskupa Kaczmarka na miechowskim terenie. Data pierwszej wizyty biskupiej podana została nieprecyzyjnie (między 10 a 15 maja 1960). Kolejna wizyta miała miejsce 31 maja tegoż roku. Tym razem biskup przybył do Miechowa z jednym kapłanem i udał się do świątyni, przemawiał do wiernych, a także wziął udział w procesji. Po nabożeństwie udał się na plebanię do ks. Widłaka. Trzecia wizyta biskupa Kaczmarka odbyła się 6 czerwca z racji odpustu parafialnego w miejscowości Zielenice⁴⁴. Trzy powyższe wizyty biskupie były przypadkowe, niezapowiedziane. Czwarta natomiast, w dniu 12 czerwca, związana była z odpustem w parafii Chodów⁴⁵. Przyjazd ten był z góry zapowiedziany i poczynione zostały odpowiednie przygotowania na godne przyjęcie biskupa. Bezpieka „zabezpieczyła” ów odpust i sporządziła z niego szczegółową, skondensowaną treściowo relację. Szczególną uwagę zwracano na słowa, jakie wypowiedział biskup.

Drugi dokument powstał 26 czerwca 1960 roku i jest w nim zawarta szczegółowa relacja z wizyty biskupa Kaczmarka w miechowskim szpitalu powiatowym⁴⁶ w dniu 19 czerwca tegoż roku. Jego obecność w tej instytucji na zakończenie wizytacji kanonicznej miała nieoficjalny i niezapowiedziany charakter. Zarówno Służba Bezpieczeństwa, jak i lokalna władza oraz PZPR były zbulwersowane tym, że biskup śmiał przekroczyć progi szpitala bez uprzedniego awizowania swojego przyjazdu. Biskup ograniczył się w zasadzie do wizyty w kaplicy szpitalnej, w której miał krótkie przemówienie do pacjentów, oraz udzielił błogosławieństwa. Biskupa wprowadziły pracujące i mieszkające na terenie szpitala siostry zakonne, bez uprzedniego powiadomienia i uzyska-

43. Był nim w okresie od 1 VI 1960 do 31 VIII 1968 r. ppłk/plk Artur Mickiewicz (ur. 28 IX 1923, zm. 23 V 1997). Zob. W. Frazik, F. Musiał, M. Szpytma, M. Wenklar, *Ludzie bezpieki województwa krakowskiego. Obsada stanowisk kierowniczych Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa w województwie krakowskim. Informator personalny*, s. 111, 419–420; AIPN BU 0194/2535; AIPN Kr 0162/459 Akta osobowe i karta Artura Mickiewicza.

44. W Zielenicach, oddalonych ok. 100 km od Kielc, a ok. 30 od Krakowa, znajduje się sanktuarium maryjne.

45. Odpusty: Narodzenia św. Jana Chrzciciela – 24 czerwca; św. Mikołaja – 6 grudnia.

46. W 1928 r. szpital miechowski miał pięć oddziałów. Po II wojnie światowej Szpital Powiatowy w Miechowie w 1948 r. został nazwany imieniem Macieja z Miechowa (poprzednio Św. Anny). W 1950 r. zorganizowano oddział dziecięcy i wewnętrzny, w 1957 – pulmonologiczny. <http://www.szpital.miechow.pl/index.php/historia> [odczyt: 12.03.2018]

nia formalnej zgody dyrekcji. Był to pretekst do zwolnienia owych zakonnic z pracy⁴⁷. Warto nadmienić, że do zwolnień personelu zakonnego dochodziło w szpitalach całego kraju.

Trzeci dokument źródłowy zatytułowany *Część II po linii Wydziału III-go. Zagadnienie reakcyjnego kleru i św. Jehowy* jest wyciągiem ze zbiorczego meldunku, który został sporządzony według ministerialnie narzuconych zagadnień przez poszczególne wydziały Służby Bezpieczeństwa. Nie posiada on daty wytworzenia ani też autora. Treść jego jest w zasadzie rekapitulacją informacji zawartych w dwóch wcześniejszych dokumentach bezpieki. Pojawiają się w nim trzej tajni współpracownicy: „Roma”, „Alfa” i „Sława”. Wszystkie dokumenty posiadają klauzulę tajności. Przedstawiono je w ciągu chronologicznym.

Edytowane dokumenty źródłowe

Dokument nr 1 z 17 VI 1960 roku

„Ścisłe Tajne”

Egz. Nr:

Miechów, dnia 17 VI 1960 r.

Do

Z-cy Komendanta Woj. M.O.

ds. Bezpieczeństwa

w Krakowie

dot[yczy] wizyt biskupa Kaczmarka na naszym terenie

W okresie miesiąca maja i czerwca bp Kaczmarek 4-krotnie przebywał na terenie powiatu Miechów. W dniach [pomiędzy] 10-15 maja b.r. dokładnie dnia nie zdołaliśmy ustalić jadąc w kierunku Proszowic wstąpił do dziekana w Słomnikach⁴⁸ ks. Pieprznika⁴⁹ Bronisława. Fakt ten miał miejsce w godzinach

47. Od 1902 r. w szpitalu miechowskim pracowały Siostry Miłosierdzia z Warszawy.

48. W 1335 r. Kazimierz Wielki zbudował w Słomnikach pierwszy kościół. Stary kościół przetrwał do 29 maja 1890 r., kiedy to został rozebrany. Stał w środku dzisiejszej świątyni. Początkiem XX w. do parafii słomnickiej należały, oprócz miasta Słomnik, wioski: Miłocice, Słomniczki, Zamoście. Zob. Ks. J. Wiśniewski, *Dekanat miechowski*, Radom 1917, s. 214–221; Słomniki Oppidum, palatinatus Cracoviensis, e. murata, T. E.: Ss. Corpus Christi Jus patronatus: regale Nomen parochi: Joannes Gaczkowski, praebendarius in Sieciechowice, n. 12 XII 1704 in Chełm, ex bonis clavi Lipoviensis (Lipowiec, par. Babice), o. 21 II 1728, b. 3 VIII 1742. Zob. J. Szczepaniak, ks., *Najstarsze spisy duchowieństwa archidiecezji krakowskiej*, „Folia Historica Cracoviensia” 2005, vol. 11, s. 249.

49. W oryginale: Pieprznik.

wieczornych. W Słownikach bp Kaczmarek nie brał udziału w żadnym nabożeństwie ani oficjalnie nie występował, a tylko złożył wizytę na plebanii dziekanowi.

W dniu 31 maja b.r. około godziny 18-tej min[ut]30 bp Kaczmarek podjechał samochodem w pobliże bramy kościelnej, następnie wysiadł a samochodu i w towarzystwie jeszcze jednego księdza udał się do kościoła, gdzie w tym czasie odbywało się nabożeństwo na zakończenie dni majowych. W kościele bp Kaczmarek wygłosił krótkie kazanie, w którym stwierdził, że jedzie z Bolesławia⁵⁰ przejeżdżając koło kościoła i widząc, że odbywa się nabożeństwo wstąpił, aby pozdrowić zebranych ludzi na nabożeństwie. W dalszej części kazania opowiadał, że w Hiszpanii został wyprodukowany film obrazujący całe życie Chrystusa. Film ten będzie wyświetlany w państwach zachodnich, a następnie zostanie przywieziony do Polski, gdzie również będzie wyświetlany. Następnie bp Kaczmarek wziął udział w procesji jaka odbyła się wewnątrz ogrodzenia kościelnego. Po zakończeniu nabożeństwa wstąpił do dziekana ks. Widłaka i po okresie około półtora godzinnego pobytu w Miechowie odjechał w kierunku Kielc. W dniu 6 czerwca b.r. bp Kaczmarek udając się na odpust do Zielenic przejeżdżał przez wieś Prandocin i Muniakowice. We wsi Muniakowice wysiadł z samochodu i udał się pieszo do Zielenic, które leżą w odległości około 3 km od Muniakowic. Napotkanym w Muniakowicach dwóm czy trzem osobom rozdał po jednym swoim zdjęciu o rozmiarach 6x12 cm z jego podpisem oraz po jednym obrazku, na którym było napisane „Modlę się za Was, ufajcie we mnie” i podpisany był bp Kaczmarek. W Muniakowicach nie zatrzymał się i nawet przez ludzi nie był zauważony, ponieważ zaraz udał się w stronę Zielenic.

W dniu 12 czerwca b.r. bp Kaczmarek wziął udział w odpuscie jaki odbył się w parafii Chodów. Przyjazd ten był z góry zapowiedziany i poczynione były odpowiednie przygotowania do przyjęcia bpa. Do Chodowa przyjechał o godz. 11-tej przed południem. Witany był chlebem i solą przez Ob. Słotę Karola oraz przemówienie powitalne wygłosił Ob. Marzec Piotr. Obydwaj w/wym. należą do aktywu kościelnego w Chodowie. Kazanie bp Kaczmarek w Chodowie nie wygłaszał, a tylko wygłosił krótkie przemówienie powitalne, w którym stwierdził m.in. że poważa i szanuje mieszkańców Chodowa oraz, że dobrze by było, by z ich grona wytypowany był jakiś kandydat na księdza. W przemówieniu pożegnalnym stwierdził m. in. by się modlić o pokój, ponieważ Niemcy atakują nasze zachodnie granice.

Odbito w 4 egz.

1 i 2 adresat

50. Bolesław w województwie małopolskim, w powiecie olkuskim.

3 Z-ca Kom[andanta] d/s Bez[ieczeństwa]. Kielce

4 a/a

Opr[acował] Skalny⁵¹ /wyk[onał] Wesołowska⁵²

Źródło: AIPN Kr 039/2, t. 17, cz. 2, k. 400-401, Meldunki i informacje dotyczące kleru, Część II – po linii Wydziału III-go [wyciąg z meldunku], oryginał, mps

Dokument nr 2 z 26 VI 1961 roku

Miechów, dnia 26 VI [19]61 r.

„Tajne”

Egz. Nr 1.

Do

Naczelnika Wydziału III KWMO

Służby Bezpieczeństwa

w Krakowie

Meldunek informacyjny

o pobycie biskupa Kaczmarka na terenie Szpitala Powiatowego w Miechowie.

Podczas odbywanej wizytacji kanonicznej przez biskupa Kaczmarka w parafii Miechów od dnia 17-19. bm., w ostatnim dniu pobytu wraz z dziekanem Widłakiem odwiedził on miejskowy Szpital Powiatowy.

Na teren szpitala biskup Kaczmarek został uroczyście wprowadzony przez zakonnicę, które pracują w szpitalu, jako pielęgniarki. Po przejściu portierni szpitala został on wprowadzony do kaplicy szpitalnej, gdzie do zgromadzonych niektórych pacjentów i personelu szpitala wygłosił krótkie kazanie, poczym poprzez kuchnię szpitalną został wprowadzony do mieszkań zakonnicy, które mieszkają na terenie szpitala, skąd po niedługim czasie został uroczyście odprowadzony.

51. Paweł Skalny (ur. 28 XII 1928 w Sance), s. Józefa i Marii. Pracę w aparacie bezpieczeństwa rozpoczął 7 XII 1953 r. w WUBP Kraków. Od 1 VIII 1955 r. w PUdsBP Miechów jako referent, następnie oficer operacyjny i starszy oficer operacyjny RSB KP MO Miechów do 31 V 1975 r. Według karty ewidencyjnej 1 IV 1967 r. został mianowany na stanowisko starszego inspektora operacyjnego Grupy Inspektorów Operacyjnych Referatu d/s Służby Bezpieczeństwa KP MO Miechów. Według karty ewidencyjnej 1 VI 1975 r. został mianowany na stanowisko starszego inspektora Wydziału IV KW MO Kraków. Zob. AIPN Kr 059/249 Akta osobowe i karta funkcj. Pawła Skalnego.

52. Matylda Wesołowska (ur. 14 X 1939 w Kalinie Wielkiej), c. Stanisława i Zofii. Zatrudniona w RSB KP MO Miechów jako sekretarz w okresie 1 XII 1959 – 31 VIII 1960, bez stopnia. Zob. AIPN Kr 058/296 Akta osobowe i karta Matyldy Wesołowskiej.

O fakcie tym został poinformowany Sekr[etarz] KP PZPR i Przew[odniczący] KP PZPR oraz po bliższym wyjaśnieniu Wydział III Służby Bezpieczeństwa.

W wyniku przeprowadzonych wyjaśnień przez Przew[odniczącego] PPRN⁵³ przy nieoficjalnym współudziale⁵⁴ Służby Bezpieczeństwa ustalono, że zakonnice wprowadziły samowolnie biskupa Kaczmarka na teren szpitala bez wiedzy dyrektora i lekarza dyżurnego, łamiąc tym samym obowiązujące przepisy w szpitalu.

Oceniając działalność zakonnice na terenie szpitala, należy stwierdzić, że jest ona jak najbardziej wsteczna. Po odejściu kapelana szpitala ks. Świerczewskiego i niezaangażowania nowego na jego miejsce zakonnice właściwie przechwyciły całość działalności klerykałno-dewocyjnej wśród chorych i personelu szpitala. Działalność ich wyraża się w nakłanianiu chorych do praktyk religijnych i klerykałno-dewocyjnym oddziaływaniu na chorych i personel szpitala. Obecnie jest na terenie szpitala 5 zakonnice, a to:

Niewęgłowska Weronika c. Tobiasza ur. 26 V 1922 r., przybyła 7.02.1958 r.

Sitkowska Eleonora c. Władysława ur. 27.02.1904 r. Nowogród, przebywa od dnia 28.02.1957 r.

Urbańska Jadwiga c. Józefa ur. 22.03.1905 r. przebywa od 9.04.1953 r.

Wysocka Aleksandra c. Stanisława ur. 14 VII 1896 r. przebywa od 20.09.[19]50 r.

Puchalska Wiktoria c. Józefa ur. 17.04.1898 r. przebywa od 3.10.1958 r.

Należy podkreślić, że istnieje stała dążność ze strony kleru do zwiększenia ich ilości.

Według wyjaśnień kierownictwa szpitala, wymienione wywiązują się ze swych obowiązków i pracują na najtrudniejszych odcinkach pracy za co pobierają wynagrodzenie.

W związku z powyższym po zbadaniu całokształtu sprawy Służba Bezpieczeństwa zainicjowała zwolnienie wymienionych z pracy. Wniosek ten jest uzasadniony szkodliwością społeczną działalności zakonnice na terenie szpitala i ostatnim faktem samowoli, co jest dogodną okazją do odizolowania oficjalnego wpływu i ich działalności na terenie szpitala. W/g posiadanego rozoznania ich zwolnienie nie wpłynie zasadniczo na tok pracy szpitala, jak również nie wywoła sytuacji niepokojącej ze względu na to, że większość personelu jak i pacjenci nie popierają ich działalności w szpitalu, gdyż są aroganckie w obejściu i opryskliwe, przez co są nielubiane.

Wniosek Służby Bezpieczeństwa jest aprobowany przez Sekr[etarza] KP PZPR i Przew[odniczącego] P.P.R.N., który zleci go do wykonania dyrektorowi szpitala.

53. Skrót: Przewodniczący Powiatowej Rady Narodowej.

54. W oryginale: współudziale.

*Odbito w 2-ch egz.
Egz. Nr.1 adresat
Egz. Nr 2 a/a*

Źródło: AIPN Kr 039/2, t. 17, cz. 2, k. 525-526, Meldunki i informacje dotyczące kleru, Meldunek informacyjny.

Dokument nr 3 [brak daty i miejsca wytworzenia]

Część II po linii Wydziału III-go Zagadnienie reakcyjnego kleru i św. Jehowy.

W okresie sprawozdawczym zanotowaliśmy wzmożoną działalność bpa Kaczmarka na terenie naszego powiatu i zaktywizowanie działalności reakcyjnego kleru na odcinku fanatyzowania społeczeństwa.

W okresie od m-ca lipca do sierpnia br. bp Kaczmarek dokonywał wizytacji kanonicznej parafii dekanatu Miechów. Wizytację rozpoczął od parafii Chodów, której proboszczem jest Piwowarczyk Józef, faworyzowany przez bpa figurant sprawy operacyjnej obserwacji, Wizytację zakończył w parafii Antolka-Czesławów⁵⁵, gdzie odbyło się uroczyste podsumowanie wizytacji u proboszcza Herczyka Walentego, który również jest przez niego gloryfikowany wśród innych, z racji zażyłych stosunków z okresu kiedy wspomniany był proboszczem kapituły katedralnej w Kielcach.

Jak podaje t.w. „Roma”, „Alfa” i „Sława” wytyczne powizytacyjne bpa Kaczmarka zmierzają do umocnienia i rozszerzenia wpływu kościoła poprzez poprawę pracy duszpasterskiej i utworzenie nowych dziesięciu parafii, oraz placówki zakonnej w Miechowie, aby rozszerzyć swoje oddziaływanie. Wizytacja bpa Kaczmarka była operacyjnie zabezpieczona i nie stwierdzono by w kazaniach były akcenty wrogie.

Podczas wizytacji parafii Chodów odwiedził również kaplicę w Charsznicy. Do zebranych tam ludzi powiedział m.in. że postara się utworzyć parafię w Charsznicy. Rezultat tego wystąpienia już jest widoczny. Miejscowe dewotki oraz aktyw kościelny usiłują opróżnić budynek znajdujący się w bezpośredniej odległości

55. Na pamiątkę szczególnej troski okazanej parafii przez biskupa Czesława Kaczmarka, pierwszy proboszcz ks. Walenty Herczyk pragnął zaprowadzić nową nazwę dla siedziby parafii jako Czesławów-Antolka, która jednak się nie przyjęła.

kaplicy, by miał gdzie zamieszkać ksiądz. W ten sposób bez zezwolenia władz powstała by nowa parafia. Nasze działanie idzie w kierunku zapobieżenia temu.

Z najbardziej aktywnie działającymi dewotkami zostanie przeprowadzona rozmowa profilaktyczna przez Prezydium G.R.N.⁵⁶

Podstawą do rozmowy będzie fakt wywierania nacisku na ob. Muszyńskiego, by opuścił mieszkanie, w którym ma zamiar zamieszkać ksiądz. Ponadto planuje się przydzielić to mieszkanie ludziom, których obecne mieszkania grożą zawaleniem się.

Wizytując parafię Miechów bp Kaczmarek w dniu 19 VI odwiedził również miejscowy Szpital Powiatowy. Uroczyscie wprowadziły go zakonnice zatrudnione w szpitalu w charakterze pielęgniarek. Pretekstem do odwiedzin była znajdująca się tam kaplica szpitalna. Zakonnice te na terenie szpitala prowadzą szkodliwą działalność dewocyjną. Biorąc powyższe pod uwagę Służba Bezpieczeństwa wystąpiła z wnioskiem zwolnienia z pracy wszystkie zatrudnione w szpitalu zakonnice. Sprawa ta szczegółowo przedstawiona jest w meldunku z dnia 26 VI b.r.

Podczas wizytacji parafii Książ Wielki⁵⁷ zapowiedział na ambonie wizytację „kaplicy” we wsi Przybyśławice k/Kozłowa⁵⁸. W dniu 7 VIII [19]61r. udał się tam furmanką. Obejrzał tę „kaplicę” i stwierdził, że nadaje się do odprawiania nabożeństw, obiecał zebrany ludźmi, że będzie się starał u władz administracyjnych o uruchomienie tego nowego obiektu sakralnego. Ta działalność bpa Kaczmarka wynika z jego planu. Całokształt wizytacji opisany został szczegółowo w meldunku informacyjnym z dnia 17 VII b.r.⁵⁹

Źródło: AIPN Kr 039/2, t. 17, cz. 2, k. 529-530, Meldunki i informacje dotyczące kleru, Część II - po linii Wydziału III-go [wyciąg z meldunku], oryginał, mps

56. Słowa nadpisane odręcznie.

57. Chodzi o rzymskokatolicką parafię pw. św. Wojciecha Biskupa i Męczennika w Książu Wielkim, istniejącą od 1326 r. Należy ona obecnie do dekanatu wodzisławskiego diecezji kieleckiej. Założona w XIV w. Mieści się przy ul. Toporczyków. Duszpasterstwo w niej prowadzą księża diecezjalni. W latach 1958–1974 proboszczem jej był ks. Stanisław Kurdybanowski. <http://www.ksiazwielki.kielce.opoka.org.pl/historia.htm> [odczyt: 13.03.2018]

58. Potrzeba budowy kościoła/kaplicy była dostrzegana już przed II wojną światową i w latach powojennych. Kaplicę o bardzo prostej konstrukcji zbudowano – pomimo utrudnień ówczesnych władz – w latach 1958–1964, z dostępnych wówczas materiałów. W 1965 r. powstał samodzielny ośrodek duszpasterski. Kaplicę w latach 50. XX w. budowano pod pozorem stawiania suszarni na tytoń. Po 1970 r. pozwolono na użytkowanie kaplicy, pod warunkiem usunięcia z dachu wieżyczki, co nigdy nie nastąpiło. Parafia pw. MB Nieustającej Pomocy została erygowana 5 kwietnia 1982 r. przez bpa Stanisława Szymborskiego, na obszarze wydzielonym z parafii Kozłów i Książ Wielki. <http://www.diecezja.kielce.pl/parafie/przybyslawice-matki-bozej-nieustajacej-pomocy> [odczyt: 13.03.2018].

59. Powinno być 17 VI.

**COMMUNIST APPARATUS OF REPRESSION, PRL,
CATHOLIC CHURCH, KIELCE DIOCESE, MIECHÓW
DEANERY, BISHOP CZESŁAW KACZMAREK, SOURCE
EDITION, 1961**

Summary

In the years 1938-1963, Fr. Dr. Czesław Kaczmarek was the Ordinary of the Kielce diocese, whose Miechów deanery is located in the Krakow area. His pastoral care for the diocese was at an extremely difficult time – the Second World War and the communist period in Poland. After being released from a prison term which was the result of the proceedings taken by the communist apparatus of the PZPR, and with his final return to Kielce in 1957, the church hierarchy was constantly under surveillance and perceived as the enemy of communism. Every step and every word of the bishop was diligently recorded by the security apparatus and reported to superiors. From archival reports of the security services kept at the Institute of National Remembrance come three documents from 1961 concerning Bishop Kaczmarek's time in Miechów, which are edited in this article. On the one hand, there emerges from them the straightforwardness and genuine concern of the bishop for his particular church, and on the other, the ruthlessness of the communist apparatus of repression and the strenuous struggle for the atheization of the Polish nation and the efforts to subordinate the Catholic Church to the totalitarian ideology of Marxism-Leninism.

(Translated: dr Nick Crittenden, Londyn, Wielka Brytania)

Słowa kluczowe: biskup Czesław Kaczmarek, biskup kielecki, wybranyne dokumenty służby bezpieczeństwa Miechowa z 1961 r.

Key words: Czesław Kaczmarek, Bishop of Kielce, in selected documents of the security service of Miechów from 1961

BIBLIOGRAFIA

Dokumenty archiwalne

AIPN BU 2974/536/J, Teczka pracownika zewnętrznego pseudonim/kryptonim „Reso”: Eugeniusz Mirowski.

AIPN Ld 0222/83, Akta personalne funkcjonariusz MO: Mirowski Eugeniusz.

AIPN BU 003212/1758, Karty uposażeń funkcjonariusza: Eugeniusz Mirowski.

- AIPN BU 0194/2535; IPN Kr 0162/459, Akta osobowe i karta Artura Mickiewicza.
AIPN Kr 039/2 t. 2, k. 278, Meldunek Wydziału V-go Nr 5 dot. wypowiedzi na temat procesu biskupa Kaczmarka i współników z 19 IX 1953 r.
AIPN Kr 039/2 t. 2, k. 281, Meldunek Wydziału V-go Nr 6 dot. wypowiedzi na temat procesu biskupa Kaczmarka i współników z 19 IX 1953.
AIPN Kr 039/2, t. 17, cz. 2, k. 345, Meldunki i informacje dot. działalności kleru, Sprawozdanie z 19 lipca 1958 r.
AIPN Kr 039/2, t. 17, cz. 2, k. 390, Meldunki i informacje dot. działalności kleru, Część II - po linii Wydziału III-go [wyciąg z meldunku], b.d.
AIPN Kr 059/249 Akta osobowe i karta funkcjonariusza Pawła Skalnego.
AIPN Kr 058/296 Akta osobowe i karta funkcjonariusza Matyldy Wesołowskiej.

Literatura przedmiotu

- Ł. Ćwikła, *Przyczynek do antykościelnej działalności ks. Leonarda Świdierskiego*, „Łódzkie Studia Teologiczne” 2013, R. 22, s. 33–44.
- A. Dudek, *Państwo i Kościół w Polsce 1945–1970*, Warszawa 1995.
- W. Frazik, F. Musiał, M. Szpytma, M. Wenklar, *Ludzie bezpieki województwa krakowskiego. Obsada stanowisk kierowniczych Urzędu Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa w województwie krakowskim. Informator personalny*, Kraków 2009², s. 422–423.
- R. Gryz, *Gadomski Zbigniew w: Leksykon duchowieństwa represjonowanego w PRL w latach 1945–1989*, red. J. Myszor, t. 1, Warszawa 2002, s. 58–59.
- R. Gryz, *Oborski Piotr w: Leksykon duchowieństwa represjonowanego PRL w latach 1945–1989*, red. J. Myszor, t. 1, Warszawa 2002, s. 205–206.
- R. Gryz, *Państwo a Kościół w Polsce 1945–1956. Na przykładzie województwa kieleckiego*, Kraków 1999, s. 254–257.
- [hd], *Uroczystości żałobne ku czci prez. Roosevelta*, „Dziennik Kielecki”, 1945, R. 1, nr 41(61), s. 2.
- Ingres Arcypasterza zbliża się...*, „Gazeta Tygodniowa” 1938, R. 9, nr 34, s. 397–398.
- Kielce otwarły gorące serca na przyjęcie ks. biskupa Kaczmarka*, „Głos Narodu” 1938, R. 45, nr 242, s. 3.
- K. Krasowski, *Biskupi katolicy II Rzeczypospolitej. Słownik biograficzny*, Poznań 1996.
- W. Niklewska, *Byłam na Rakowieckiej*, „Ład”, 25 września 1988, s. 8–9.
- Omnia pro Christo rege*, red. P. Tkaczyk, Kielce 2008.
- Pomocnicy biskupa Kaczmarka przed Trybunałem*, „Życie Radomskie. Pismo codzienne ziemi kieleckiej”, nr 223, 18 września 1953, s. 2.
- L. Pastusiak, *Prezydenci. Stany Zjednoczone od Jerzego Waszyngtona do Ronalda Reagana*, t. 2, Warszawa 1987, s. 485–486.

- J.E. Smith, *FDR. Franklin Delano Roosevelt*, Oświęcim 2017.
- Sylwetki księży związanych z parafią św. Klemensa. Ksiądz kanonik Walenty Herczyk*, „Po górach, dolinach...” [gazetka parafii pw. św. Klemensa papieża i męczennika w Ustroniu], 1999, nr 23 (261), s. 2.
- J. Szczepaniak, *Najstarsze spisy duchowieństwa archidiecezji krakowskiej*, „Folia Historica Cracoviensia” 2005, vol. 11, s. 249.
- J. Śledzianowski, *Ksiądz Czesław Kaczmarek – biskup kielecki 1895–1963*, Kielce 1991, 2008 i 2009.
- J. Śledzianowski, *Osobowość biskupa Czesława Kaczmarka*, „Kieleckie Studia Teologiczne” 2005, nr 4, s. 227–235.
- J. Śledzianowski, *Biskup Czesław Kaczmarek w pamięci duchowieństwa diecezji kieleckiej*, Kielce 1989.
- D. Wojciechowski, *Ks. dr Czesław Kaczmarek (1895–1963) Biskup Kielecki (1938–1963) Pasterz i Męczennik*, Kielce 2008.
- D. Wojciechowski, *Biskup Czesław Kaczmarek (1895–1938–1963)*, Kielce 2003.
- D. Wojciechowski, *Męczennik tajemnicy sumienia Ksiądz Piotr Oborski (1907–1952)*, „Nasz Dziennik”, R. 2007, nr 234 (2947), 6–7 października 2007.
- D. Wojciechowski, *Reakcje społeczne na proces biskupa Czesława Kaczmarka*, „Kieleckie Studia Teologiczne”, R. 2005, nr 4, s. 237–250.
- Wokół procesu biskupa kieleckiego Czesława Kaczmarka*, oprac. T. Domański, D. Kozieł, Kielce 2012.
- Z niwy kościelnej i duszpasterskiej. Nowy Biskup Ordynariusz diecezji kieleckiej*, „Wiadomości Archidiecezjalne Wileńskie” 1938, R. 12, nr 11, s. 174.
- Z. Zieliński, *Kościół w Polsce 1944–2002*, Radom 2003, s. 62.

Źródła elektroniczne

- http://www.dluzec.w.pw/strony_dodatkowe/ksieza_dluzec/ks_jan_danielewicz.html [odczyt: 10.03.2018].
- <http://www.radiomaryja.pl/bez-kategorii/wieziony-za-probe-obalenia-wladzy-ludowej-ks-jozef-dabrowski-1912-1968/> [odczyt: 10.03.2018].
- http://www.parwislica.kielce.opoka.org.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=97&Itemid=2 [2.03.2018].
- <http://www.szpital.miechow.pl/index.php/historia> [odczyt: 12.03.2018].
- <http://www.ksiaz Wielki.kielce.opoka.org.pl/historia.htm> [odczyt: 13.03.2018]
- <http://www.diecezja.kielce.pl/parafie/przybyslawice-matki-bozej-nieustajacej-pomocy> [odczyt: 13.03.2018].